

EN CAMPANYA

—Senyora Pilar, hi ha una visita que demana per vostè— va dir la minyona.

—Una visita? No esperàvem a ningú, oi?

—No senyora. Es tracta d'un home que no havia vingut mai. I, si em permet dir-ho, va vestit d'una manera que no és l'habitual en les visites d'aquesta casa.

—Ai! No t'entenc gens, explica't d'una vegada!

—Doncs que va vestit com de pagès, però potser és un pidolaire.

—Un pidolaire dius! Que marxi, no vull rebre cap visita i menys si ens han de portar més misèria.

La minyona va marxar per fer fora la visita i de nou tornà davant la senyora i digué:

—M'ha costat molt fer fora aquell senyor de la visita, sabeu? M'ha repetit l'adreça: segur que aquí és el carrer Consell de Cent, 308? I li he dit, sííí.

I hi viu la Sra. Pilar Boadella? Sííí. I ara marxi! Però no marxava. Sort del Ramon, el porter, que m'hi ha ajudat. Era més tossut que una mula.

Només ha marxat quan li he promès que li faria arribar aquest paquet.

—Aquesta sí que és bona, ara els pidolaires donen ordres als senyors.

Aquesta maleïda guerra ho ha ben capgirat tot! Gràcies a Déu que per fi s'ha acabat! — anava remugant mentre obria el farcellet embolicat amb paper de diari. A dins hi havia més papers, mig rebregats i relligats amb una cinta. Va desfer el llacet, i només en llegir la primera paraula li va venir un esglai que la va deixar garratibada. De sobte, va empal·lidir i

mig aguantant-se al respatller de la butaca va cridar a la minyona:

—Baixa al carrer i no tornis fins que no em portis el pidolaire que t'ha donat aquests papers! Què hi fas aquí aturada? Corre, beneita, afanya't!

Els crits van alertar la Teresa, la filla de la senyora Pilar, que estava estudiant a la seva cambra. De seguida la va ajudar a seure a la mateixa butaca on estava arrepenjada perquè no es veia en cor d'anar més lluny. Amb les mans tremoloses va desplegar aquells papers i totes dues van començar a llegir-los amb els ulls plens de llàgrimes.

1 de gener de 1939

Estimada mare,

Us escric sense tenir la certesa que mai pugueu llegir aquestes línies, i si ho feu, si jo mateix seré viu o mort. He desertat. El pare s'endurà un disgust, ja ho sé, ni ell ni a casa seva pensen com nosaltres. Vaig fugir del front i ara em trobo no sé on i em veig ben angoixat. Fins ara no he pogut explicar-vos on em trobava perquè ens ho tenien prohibit per si s'interceptava el correu, per això sempre posava "En campanya" i la data, però ara això no em fa patir gens. Necessito explicar el que he viscut.

Com ja sabeu, després que em cridessin a files l'abril passat, vaig estar al Centre de Reclutament i Instrucció Militar de Sitges. D'allí em van destinar a la 55a Divisió, 177a Brigada Mixta, 705 Batalló, 4a Companyia, i després de

En campanya

Josep Albert Sorigué

passar per Puigcerdà i la Seu d'Urgell, finalment, m'enviaren al front del Pallars per defensar posicions a la Serra de Boumort. Era finals d'octubre. Allí vaig passar tres mesos sense gaire activitat bèl·lica. Uns dies abans de Nadal van començar a arribar notícies que el front s'estava reactivant per Balaguer i nosaltres també vam ser l'objectiu d'un grapat de canonades el dia 23. Vaig decidir fugir la nit de Nadal després de sopar, aprofitant que havien repartit menjar especial amb una mica de cava i cerveses i vaig pensar que a mitjanit l'ambient estaria relaxat.

Coneixia el camí fins al poble on anàvem a recollir les provisions, Isona, i d'allí només havia de seguir la carretera cap a Barcelona. Així ho vaig fer. Caminava amagant-me de tothom, sempre de nit, saltant marges i fugint de la gent. El dia de Sant Esteve però, a prop d'Artesa de Segre, em va sorprendre un camió militar que venia de cara. Com que ja m'havien vist, només em quedava la possibilitat de fer veure que caminava cap al front i que tornava d'un permís. El camió va parar a la meva alçada i em van donar l'alto. Vaig quedar glaçat i em vaig girar. Quan ho recordo encara no m'ho crec! Qui s'ho podia creure! El meu germà Miquelito! Però com m'havia reconegut? Va saltar del camió i ens vam abraçar. Li vaig explicar la meva fugida i ell va explicar-me com estàveu tots per casa. Després em va omplir la motxilla de provisions. També em va aconsellar que seguís per la carretera però que evités les ciutats perquè estaven vigilades i m'enxamparien i que, sobretot, no se m'acudís d'entrar a Barcelona per tornar a casa.

D'aquesta manera vaig passar per Ponts, Calaf, Cervera, Igualada, fins a arribar avui mateix a Martorell. Tan a prop de Barcelona, he vist que era el moment de deixar la carretera, trobar un lloc per amagar-me i pensar el següent pas. De matinada, he travessat el poble fins a trobar-me un pont de pedra que travessa el riu —perfecte— he pensat —per aquí no passen ni cotxes ni tropes—. Vorejant el riu he vist una estació de tren. No hi havia cases, només una carretera que enfilava pel mig d'un bosquet. L'he resseguida, però per no deixar-me veure, he vorejat les cases fins a trobar-me el cementiri al punt més enlairat. El sol ja despuntava. Des d'aquell turonet he vist uns reflexos, el mar. També es veia una silueta retallada a les muntanyes que m'ha reconfortat de retrobar; el temple del Sagrat Cor del Tibidabo. Per mi ha estat com un senyal pensar que d'alguna manera estaríem en contacte si em quedava per aquí: el pare treballant a la duana del port i vostè que sempre ha tingut una oració per aquesta església.

Seguint un caminet he trobat una vinya mig abandonada on hi havia una barraca i sense pensar-ho massa, m'hi he amagat. Avui és diumenge i primer d'any, no hauria de venir ningú he pensat. He dormit dotze hores seguides. Ara, ja més reposat, necessitava recapitular tot el que m'ha passat, endreçar les idees i rumiar quin serà el meu proper pas.

Rebeu tots una abraçada ben forta.

Maties

2 de gener de 1939

Benvolguda família,

Ahir volia pensar què havia de fer i avui el destí ho ha decidit per mi. Volia marxar de matí, però he dormit més del que imaginava i m'he despertat amb un cop sec a la porta de la barraca i el grinyol de les frontisses. Jo estava tombat i en obrir els ulls, només he vist la silueta d'un home retallada sota la porta. Ens hem sorprès de trobar-nos l'un a l'altre i jo em sembla que he grunyat de l'espant. No tinguis por! —m'ha dit— que no et penso fotre pas res? Després d'aquestencontre tan sobtat, m'ha examinat mentre m'aixecava i aviat ha vist que no era de per allí. M'ha preguntat d'on era i què hi feia a la seva barraca. Jo callava. — No ets pas del poble tu. Ets molt jove noi. Jo tinc dos fills joves com tu i estan tots dos al front, però en canvi tu...— I mentre ho verbalitzava a ell mateix li canviava el rostre. Ja ho sabia, m'havia descobert. Hem estat en silenci una bona estona. Finalment, ha parlat. M'ha dit que no patís perquè no em delataria i que podia estar-m'hi uns dies, però que si em trobaven, ell diria que no sabia res de res.

Passat aquest moment, ha començat a fer-me preguntes del front, de com es vivia i m'ha preguntat per llocs on jo mai he estat. No m'ho ha dit, però estava buscant els seus fills. M'ha sabut greu no poder ajudar-lo perquè se'l veia realment abatut. La guerra se li havia endut els seus dos fills, el Cisco reclutat per la República, i el Manuel que s'havia allistat

En campanya

Josep Albert Sorigué

voluntari. Havia tingut un altre fill, en Samuel, però va morir massa jove. M'ha semblat que havia d'explicar-li que nosaltres també vam perdre un germà, l'Antonino. Crec que el senyor Joan ha vist en mi un fil d'esperança per pensar que els seus fills estan bé, que algú cuida d'ells i que també tornaran del front com he fet jo. Per això no em delatarà.

M'acomio amb l'esperança de retrobar-nos ben aviat,

Maties

3 de gener de 1939

El senyor Joan no m'ha traït, tot al contrari. Avui ha vingut acompanyat de la seva dona, la senyora Maria. Han fet veure que venien a treballar i s'han quedat a dinar amb mi. Feia tants dies que no menjava de debó. Fa mesos que només menjo llaunes de conserva. Hem xerrat molta estona de tot i de res. Per exemple, m'han explicat que amb l'esclat guerra li van canviar el nom al poble i per això ara es diu Fruiters i no Castellbisbal com s'havia dit sempre. També estava molt consternat perquè, al començament de la guerra, piquets d'anarquistes eixelebrats, havien passat casa per casa per reclutar homes per cremar l'església i les ermites. Van haver de fer-ho entre tots, però molts obligats i a contracor. Allò no estava bé. Els retaules, les imatges i els quadres, tot reduït a cendres, les campanes despenjades i l'església convertida en magatzem.

Després hem tingut temps per sincerar-nos. El senyor Joan maleeix la mala sort que han tingut amb la marxa dels fills; —hi ha un tou de feina!— com diu ell, però sol no pot fer-la. És per això que la vinya està tan deixada. Mentrestant, veu com altres cases amb fills adolescents que encara no els han allistat, treballen i fan força diners venent fruita i verdura als mercats. Aquesta guerra!, als uns els ho treu tot i als altres els ho dóna. M'ha promès que vindria durant uns dies per treballar a la vinya i així em protegiria de possibles visites i podria portar-me menjar i roba d'abric. Li he demanat que us enviés les dues cartes que us he escrit, però no vol fer-ho per por que el poguessin comprometre. Tan bé que m'aniria saber com esteu tots! De totes formes, continuaré escrivint perquè em sembla que així no estic tan sol.

8 de gener de 1939

Avui el senyor Joan m'ha portat diaris del bar L'Aranya, on va ell, perquè em distregui llegint. Com a mínim són La Vanguardia "Diario al servicio de la democracia", com el que rebem a casa. Penseu que de dia no puc sortir de la barraca i de nit ni ho intento del fred que fa. Només al vespre surto per estirar les cames i no m'allunyo pas gaire. Tinc moltes hores mortes. Estic com en un presidi voluntari. La barraca és força petita i no està pensada per viure-hi, fa dues passes i mitja d'ample per tres de llarg. Té les quatre parets i la teulada de volta de totxo massís. La teulada recull l'aigua de pluja i la condueix per unes canonades de ceràmica a una

pica que hi ha a dins i d'aquí, si és bruta, es fa sortir cap a fora i, si és neta, mous el tap i va a un pouet que hi ha soterrat. Amb això tinc aigua per beure i rentar-me. De nit, quan ningú pot veure el fum, engego una llar de foc que hi ha entrant a mà dreta. Hi ha una taulota amb un parell de cadires mig estropellades i andròmines que no sé perquè serveixen, imagino que són eines pel camp. Té una única porta mirant a migdia, sense finestres. Si fa bon dia m'assec al llindar perquè em toqui el sol i veig tot de vinyes i fruiters davant meu, el poble a la dreta. Més enllà es veuen alguns pobles voltats de turons, i darrera Barcelona on sou tota la meva família. Adossat al darrere, hi ha un porxo pel carro amb una menjadora pel matxo. A pocs metres de la barraca hi ha un petit pou per recollir l'aigua de pluja que baixa per la vinya i que després aprofiten per fer no sé quin remei als ceps.

21 de gener de 1939

Per les notícies que llegeixo i amb tot el que m'explica el senyor Joan sobre l'al·locució d'ahir del president Companys, es percep que l'avanç de les tropes franquistes és imparable. Aviat arribaran aquí. Potser per això passo moltes hores recordant escenes del passat, perquè tinc por del futur immediat i em refugio en el passat llunyà.

Tan bé que estàvem fa uns anys! Vostè tocant el piano a la saleta o fent labors, el pare que sempre em portava "regals" de la feina, la taula sempre ben parada i plena de menjar que tant he trobat a faltar els darrers mesos —el que

donaria ara per una presa de xocolata!—, els estudis al Liceu Francès, les hores que jugava amb la Teresa i la Montserrat —encara que em tractessin com un nino—, el diumenge, quan tots vestits de vint-i-un botons, anàvem a missa o baixàvem pel Passeig de Gràcia fins a les Rambles. Em queda tot tan llunyà. Ja sé que no tinc edat per repassar una vida tan curta; deu ser la por.

23 de gener de 1939

Ara mateix escolto els bombardejos de l'aviació sobre Martorell. Són a pocs quilòmetres d'aquí i arriben a batzegades com impactes somorts. No corro cap risc, però veig molt clar que torno a estar a prop del front. He decidit amagar-me, no fer res, el meu objectiu és aconseguir que no em vegin ni els uns ni els altres. La barraca no és prou segura i per això ja m'he preparat un amagatall. La meva guerra ara no consisteix a matar a ningú; sinó en la silenciosa lluita per la supervivència.

24 de gener de 1939

Aquesta mitjanit s'ha escoltat un soroll molt fort, ha estat una tronada realment potent que ha trencat la treva relativa de la nit. De matinada, i durant tot el matí, s'han reprès amb força les canonades i foc de morters. Fins al migdia he escoltat clarament les bateries de metralletes situades

als turons dels voltants.

A la tarda el senyor Joan ha vingut força preocupat i m'ha posat al corrent de tot. Els republicans que defensaven el pas del Llobregat i la carretera de Terrassa han volat el pont del Diable, per on jo vaig passar. A l'altre extrem del poble hi ha hagut enfrontaments entre el general Líster, d'aquest tothom en parlava al front, i columnes de voluntaris italians. Durant el matí s'han defensat com han pogut fins que han hagut d'abandonar les posicions. Ara ja és cosa d'hores que els nacionals arribin a Castellbisbal. Ell ha de tornar a casa de seguida perquè, en altres llocs, els soldats nacionals han saquejat les cases que trobaven buides com a botí de guerra.

25 de gener de 1939

Avui els nacionals han entrat al poble i s'han instal·lat al camp de futbol amb un arsenal de peces d'artilleria. Al matí s'han escoltat explosions i he tret el cap per veure què passava. Es veia alguna fumerada entre les cases i molt d'enrenou. M'ha costat entendre que eren els republicans que estaven bombardejant als nacionals des de la retirada. L'intercanvi de canonades no ha durat ni mig matí però, des de la barraca estant, he vist com els obusos ensorraven algunes teulades. El senyor Joan i la senyora Maria, com altres veïns, han marxat del poble i s'han amagat a les vinyes. Ells han vingut amb mi, penso que ho han fet més per protegir-me que per resguardar-se, perquè no hauria estat tan estrany que un projectil mal dirigit hagués arribat fins aquí.

Però el pitjor ha passat a la tarda. M'han deixat sol perquè feia hores que imperava el silenci. M'ha semblat escoltar gent que s'acostava, no eren pagesos, feien massa soroll, per força havien de ser soldats. Feia bastants dies que temia aquest moment i havia buidat el dipòsit de l'aigua de darrera la barraca perquè fes d'amagatall. Sense pensar-m'ho gens he agafat la motxilla per no deixar rastre, he deixat la barraca i m'he entaforat al dipòsit. Jo mateix m'he tancat amb la trapa de fusta. Al cap d'un moment estaven allà. Devien ser cinc o sis, han regirat la barraca buscant no sé què perquè no hi ha res de valor. De fet, pensava que buscaven a soldats com jo; republicans desertors, o ferits, o als que ja no volien recular més quan arribaven al seu poble, o als anomenats emboscats, que havien estat amagats durant tota la guerra pels boscos més inaccessibles,...la por fa rumiar massa coses. S'han parat a fer un cigarret allà mateix, no parlaven ni català ni castellà; eren els regulars marroquins! La meva por ara sí que estava del tot fonamentada. Al front del Pallars vaig escoltar moltes històries dels marroquins, no s'estaven per contemplacions i el seu modus operandi incloïa les pitjors pràctiques de la soldadesca. Només combatien pel sou i pel botí de guerra. Aquella estona se m'ha fet eterna. Entre la humitat i la foscor del dipòsit, l'angoixa d'estar enclaustrat, la por de ser descobert, no podia moure'm, ni tossir ni esternudar, restar immòbil, desaparèixer, havia de ser no-res, no ser. Per sort meva en acabar-se la cigarreta han marxat igual que han vingut.

Mare, veieu quin món de bojós que fa la guerra. En un mateix dia m'ha bombardejat el meu propi exèrcit i han vingut els meus enemics a visitar-me. Amb tot, encara estic content, amb divuit anys estic a punt de guanyar la meua guerra; que no em trobin. I orgullós de com ho he fet; sense matar ni fer mal a ningú. Si aconseguixo tornar a casa; hauré vençut.

26 de gener de 1939

La situació ja s'ha calmat després del rebombori d'ahir. El senyor Joan m'ha confirmat que les tropes han abandonat el poble, eren el Cos d'Exèrcit de Navarra, 12a Divisió. M'és ben igual, a qui importa això ara? Han marxat i ja no tornaran. Ara em toca esperar fins a veure què passa? Pateixo pels fills del senyor Joan, encara no sap on són i tampoc què en fan dels soldats capturats. Reso per ells.

2 de febrer de 1939

Estimada família,

He posat el meu destí en mans del senyor Joan confiant en la seva fidelitat i que, decidit com és, aconseguiria donar-vos les cartes. Ara que la guerra s'ha acabat, crec que és el moment adient per arreglar la meua tornada. Evidentment, el pare haurà de preparar uns avals sobre la meua conducta.

En campanya

Josep Albert Sorigué

Estic convençut que trobarà algú influent que pugui donar bones referències de mi i de la nostra família. També he sabut que una carta de mossèn Josep on digui que gaudeixo de la seva confiança i recordi que sempre he estat feligrès de la seva parròquia ajudaria a descabdellar l'assumpte. I no em queda res més que esperar diligència en aquests tràmits i que ben aviat pugui retrobar-me amb la família que tant estimo i he enyorat tots aquests mesos.

El senyor Joan i la senyora Maria, encara no han retrobat els seus fills i pateixen molt pel seu destí.

Mentre no puc estar amb tots vosaltres, rebeu la meva abraçada.

Maties

Van acabar de llegir les cartes i quan van alçar la mirada es van trobar un home que no coneixien plantat en silenci a la porta de la saleta i amb la gorra a les mans. La minyona, que l'acompanyava, de veure a la senyora i la seva filla plorant també plorava, encara que en desconeixia el motiu. La senyora Pilar, va retenir l'alè i només li pogué dir: que Déu el beneeixi senyor Joan.

...

El senyor Joan va tornar amb menjar i roba pel Maties i amb la bona notícia que ben aviat rebria visita del seu pare. Un d'aquells dies va tornar, sortosament, el Cisco, faltava el Manel i no en sabien res de res. El pare i la germana del Maties, la Teresa, també van visitar-lo un parell de cops més mentre enllestien els papers per la seva tornada. Un dia de mitjans febrer, ja amb els avals, l'anàren a recollir a la barraca i així acabà el seu periple com a desertor. Havia complert els objectius de la seva guerra, que no el trobéssin i tornar a casa sense haver matat ni fet mal a ningú. Havia vençut.

A finals de febrer, per fi, va aparèixer en Manel. Al gener el seu batalló s'havia desmembrat enmig de l'ofensiva final franquista, els companys queien morts per les trinxeres i quan veia que a ell també el matarien va amagar-se i deixà passar als nacionals. Durant un mes va travessar mitja Catalunya per tornar a casa, caminant de nit i amagant-se de dia, sempre per territori ja ocupat, sense recursos. I, per molt que us sembli curiós, també va anar a espetegar a la barraca de la vinya. L'endemà el van trobar i van decidir portar-lo a casa aquella mateixa nit amagat dins el carro. No van tenir massa temps a pensar què farien, perquè, als pocs dies van picar a la porta. Algú havia delatat el Manel com un dels qui va participar en la crema del mobiliari d'una ermita. I efectivament ell hi era, i molts d'altres més. Quan a l'any trenta-sis van venir els piquets demanaven per son pare i ell es va oferir en lloc seu ja que era l'hereu. Això, ara li va costar dos anys de presó a Terrassa.

El Cisco ho va tenir millor. Estava net de culpes. Havia fet la guerra al delta de l'Ebre, el XXIVè Cos d'Exèrcit. Pot semblar un detall insignificant, però és que era el mateix que el del seu germà! Ells no ho sabien. Van passar la guerra junts i no es van veure mai.

A qui sí que va veure el Cisco, i amb bons ulls, va ser a la Teresa quan venia a visitar al Maties. Malgrat que van ser poques les trobades, en van tenir prou per enamorar-se. La família d'ella no aprovava que la seva filla, amb els estudis que tenia, que parlava francès i era de família benestant, festegés amb un pagès de casa pobra. Que s'haguéssin portat molt bé, no treia que encara hi havia classes. Tot i així, es van prometre i es van haver d'acomiarar perquè el Cisco estava obligat a complir el servei militar —la guerra no comptava— tres anys a Mallorca. En tornar, es van casar. Era el 1943 i es quedaren a viure a Castellbisbal, a la casa familiar. L'any següent van tenir un fill, i més tard una filla, cadascun d'ells per la seva part també van tenir una filla i després un fill,... Ah!, potser direu que aquesta ja no és la història del Maties amb què començàvem. És veritat, teniu tota la raó. Aquesta ja és la meva història i la dels meus avis: el Cisco i la Teresa.